https://doi.org/10.59295/crs2024.02 CZU: 316.42:331.101.262″2024″

REZULTATELE CERCETĂRII INTERVIURILOR INDIVIDUALE APROFUNDATE LA SUBIECTUL REZILIENȚEI SOCIALE ȘI CAPITALULUI UMAN, 2024[2]

RESEARCH RESULTS OF INDIVIDUAL IN-DEPTH INTERVIEWS ON THE TOPIC OF SOCIAL RESILIENCE AND HUMAN CAPITAL, 2024

Mihail POTOROACĂ, ***cercetător științific***,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
al Universității de Stat din Moldova,
email: mihailpotoroaca@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2898-0093

Summary

The research presents the results obtained after conducting 79 in-depth interviews in urban and rural localities in the Republic of Moldova on the subject of social resilience and human capital. The study investigates the role of individual and community resources, educational attainment, health, civic engagement, and social networks in fostering resilience.

As a main hypothesis, we propose the thesis that the Republic of Moldova will show a greater degree of societal resilience in periods of crisis and social transformation, when human capital is developed.

If we talk about the problems of the citizens of the Republic of Moldova, the participants in the interview most often mentioned low salaries and low pensions. The biggest dangers perceived by the interview participants related to the state of the Republic of Moldova are those that originate in the war in the neighboring country: A possible military conflict, Hybrid war, Loss of independence of the Republic of Moldova.

More than half of the study participants mentioned that leaders contribute to the development of their communities. In the view of the participants of the study, the people who consider themselves to be in the role of leader in the society of the Republic of Moldova reach this role through different ways, some of them not always integral and by merit. Sometimes people who do not have the necessary qualities are promoted, and this fact leads to the stagnation of the development of the Republic of Moldova.

Most of the participants indicated the support from family members as a source of support in times of crisis, others show that citizens of the Republic of Moldova are helped by mutual support and solidarity between community members. In the view of the respondents, they provide support, mitigate the effects of social stress and improve individual and collective resilience.

Keywords: *social problems, dangers, social resilience, resilience in the context of regional crises, education, leadership, human capital, security, social stress, health, civic engagement, social networks.*

Realizarea interviurilor individuale aprofundate reprezintă una din activitățile planificate în cadrul subprogramului 01.05.01 – "Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice a apărut necesitatea de a desfășura interviuri individuale aprofundate la subiectul coeziunii sociale".

În cadrul temei enunțate mai sus, unul din obiectivele principale se referă la securitatea umană: protecția și asigurarea pregătirii eficiente a cetățenilor față de riscurile, amenințări și vulnerabilitățile de securitate, promovarea unei societăți pașnice, favorabile incluziunii și consolidarea rezilienței societale prin valorificarea capitalului uman.

Scopul studiului privind securitatea umană constă în cercetarea modului în care factorii sociali și structurali influențează capacitatea societății de a face față și de a se adapta la schimbările și stresurile sociale. Cercetarea își propune să identifice resursele sociale, instituționale și culturale care sprijină reziliența, să evalueze rolul normelor sociale în procesul de recuperare și să dezvolte strategii și politici sociale pentru consolidarea rezilienței sociale.

[2] Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.01 **Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice,** realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova.

Ca ipoteză principală propunem teza că Republica Moldova va manifesta un grad mai mare de reziliență societală în perioadele de criză și transformare socială, atunci când capitalul uman este dezvoltat, inclusiv prin niveluri ridicate de educație, cunoștințe tehnologice, abilități profesionale și conexiuni sociale.

Prin urmare, pentru a studia relația dintre nivelul capitalului uman și reziliența socială în baza percepției locuitorilor din Republica Moldova am dezvoltat un ghid de interviu centrat pe dimensiunile celor două concepte. În acest scop am operaționalizat cele două reziliența socială și capitalul uman bazându-ne pe un studiu al literaturii științifice dedicate tematicii.

Ghidul de interviu a fost redactat în limbile română și rusă, oferindu-se respondenților posibilitatea de a alege varianta. Interviurile s-au realizat prin metoda interviului formalizat, obținând consimțământul persoanelor de a participa la sondaj din timp. Participanții la interviu au fost selectați în baza unui model stabilit în prealabil, să cuprindă toate regiunile țării. În același timp cercetarea nu trebuie (și nu poate) să fie considerată reprezentativă, dat fiind caracterul calitativ al acesteia.

Cercetătorii științifici ai ICJPS al USM au efectuat interviuri individuale în perioada 02 aprilie - 12 aprilie 2024, pe un eșantion de 79 respondenți, femei și bărbați adulți, de statut socioprofesional divers, locuitori din mediul rural/urban, grupe de vârstă diverse, vorbitori de limbă română și rusă (origini etnice diverse). Cercetătorii s-au axat pe o comunicare în profunzime, pentru a obține o discuție/analiză a subiectelor/întrebărilor din ghidul de interviu. Interviurile individuale au fost realizate în câteva sate și orașe din Republica Moldova, alese prealabil, din toate regiunile țării (Nord, Centru, Sud, mun. Chișinău), raioanele: Briceni, Drochia, Orhei, Ialoveni, Strășeni, Criuleni, Ceadâr-Lunga, Cahul, Cantemir și mun. Chișinău.

Echipa Centrului Sociologie și Psihologie Socială al ICJPS al Universității de Stat din Moldova va continua să lucreze la tematizarea și descrierea informației calitative și urmează să revină cu analize mai ample și mai profunde. Analiza prezentată în studiul de față urmărește mai curând descrierea și inventarierea răspunsurilor directe la întrebările prezente în ghid, precum și identificarea temelor mai frecvente, menționate cel mai des de respondenți. Deoarece operatorii de interviu au realizat un număr de 7-10 interviuri în aceiași localitate sau din localități apropiate, ulterior se vor putea analiza datele în funcție de localități concrete, sub formă de studii de caz.

La începutul interviului respondenții au fost rugați să mediteze asupra problemelor care îi preocupă pe cetățenii Republicii Moldova la momentul actual precum și la pericolele care stau în fața statului. Ulterior ei au fost rugați să facă același lucru în ceea ce privește comunitatea din care fac parte.

Dacă vorbim despre problemele cetățenilor din Republica Moldova, participanții la interviu au menționat cel mai des Salariile mici și pensiile mici (34 res.). Această problemă de ordin economic este legată cumva de o altă serie de probleme pe care le menționează respondenții, cea a Lipsei locurilor de muncă (22 res.), Prețurilor mari (22 res.), Sărăciei (9 res.), Lipsei de întreprinderi (4 res.), Bunăstării populației (3 res.), a Salariilor în plic (3 res.).

Un altă problemă majoră în opinia participanților este Războiul din Ucraina (27 res.), deoarece cauzează un sentiment de insecuritate. Un cluster de probleme este cel ce se referă la populația Republicii Moldova: Migrația populației, în special a tinerilor (23 res.), Criza demografică (7 res.), Îmbătrânirea populației (2 res.). Destul de deranjante pentru participanți sunt problemele legate de Corupție (15 res.) și domeniul Medicinii (12 res.). Un grup de probleme este cel legat de educație. Astfel, respondenții menționează Lipsa de cadre didactice (5 res.), Închiderea școlilor (3 res.) și Educarea și instruirea tineretului (2 res.). Câțiva respondenți văd o problemă în clasa politică din Republica Moldova (5 res.), văzând în ea o sursă pentru alte probleme cu care se confruntă statul. Aici se adaugă și Neînțelegerile între partide (4 res.).

Dacă vorbim de problemele comunităților din care fac parte participanții la interviu, acestea sunt congruente în linii generale cu cele menționate la nivelul întregii societăți din Republica Moldova. Observăm categorii de răspunsuri similare. Cel mai des menționate sunt problemele legate de numărul populației din comunități: Migrația, în special a tineretului (9 res.), Natalitatea scăzută / Lipsa oamenilor în sat / Probleme demografice (9 res.), Scăderea numărului de elevi în școală (2 res.), Lipsa de brațe de muncă (4 res.), Lipsa de profesori (3 res.).

Această serie de probleme este legată de alt compartiment, cel economic: Lipsa locurilor de muncă / Puține locuri de muncă bine remunerate (15 res.), Prețurile mari (2 res.).

Probleme specifice pentru localitățile din Republica Moldova sunt cele legate de dezvoltarea infrastructurii locale. În acest sens intervievații menționează probleme legate de Apeduct și canalizare (12 res.), Drumuri (8), Lipsa unor gunoiști autorizate și (in)cultura oamenilor de a arunca gunoi unde se nimerește 5 (res.), Lipsa de tomberoane în locuri publice (4 res.). Câțiva respondenți sunt deranjați de probleme legate de Transportul public (3 res.), de Probleme ecologice (3 res.) și cea a Câinilor vagabonzi (3 res.).

Cele mai mari pericole percepute de participanții la interviu legate de statul Republica Moldova sunt cele ce își au originea în războiul din țara vecină: Un eventual conflict militar (36 res.), Războiul hibrid (12

res.), Pierderea independenței RM/ Destrămarea țării (4 res.). La acestea se adaugă pericole de ordin politic și economic ce au tangență cu primele: calitatea Guvernării (3 res.), existența Conflictului Transnistrean (3 res.), Dependența de sursele energetice din Federația Rusă (2 res.). Câțiva respondenți văd un pericol în Alegerile ce vor avea loc în toamna anului 2024 (2 res.), le este frică în special de schimbarea vectorului de politică externă. Unii participanți văd în Corupție (5 res.) un pericol major ce subminează statul Republica Moldova.

Un alt grup de pericole este cel legat de Scăderea numărului populației (8), deoarece schimbă raportul de vârste în comunități și în țară în general. Acest fapt este legat de Plecarea peste hotare a populației (14 res.). Problema aduce câteva pericole pentru societatea din Republica Moldova, de ordin educațional, economic și cultural. Câțiva respondenți nu au putut identifica nici un pericol pentru Republica Moldova (3 res.). Iar 2 participanți menționează problemele de ecologie ca fiind cele care reprezintă un pericol pentru bunăstarea și sănătatea populației.

Atunci când au vorbit despre pericolele din comunitățile lor, un număr considerabil de respondenți au menționat că Se simt protejați și siguri pe timp de zi și pe timp de noapte în localitate (41 res.). Ceva mai puțini participanți au afirmat că Este siguranță ziua și nesiguranță pe timp de noapte, în localitate (9), iar 5 intervievați au menționat că Nu au siguranță că sunt protejați.

Pericolele cele mai des menționate la nivel de comunitate sunt: Posibilele furturi și jafuri (15 res.), care au devenit mai dese în opinia respondenților; Pericole din partea automobilelor, din cauza culturii proaste a șoferilor (10 res.), în special este menționată viteza excesivă; destul de des este menționat pericolul din partea Câinilor vagabonzi (8 res.).

Unor respondenți le este frică de Agresiuni din partea unor persoane necunoscute, în stare de ebrietate, ce consumă droguri (6). În aceiași ordine de idei 4 participanți afirmă că sunt Mulți tineri drogați pe străzi. 2 participanți afirmă că sunt Mulți oameni cu probleme de ordin psihic care se plimbă liber prin localitate și din cauza asta oamenii nu se simt în siguranță.

Câțiva respondenți afirmă că le este frică de Șomaj (3 res.) și de Incendii (2 res.). 2 participanți la interviu care locuiesc în localitățile de la granița cu Ucraina au menționat că le este frică de Războiul de alături. Acest fapt se intensifică prin faptul că au fost și martori ai acestuia. E interesant că unii respondenți amintesc despre faptul că și-au instalat camere de supraveghere (4 res.) pentru a monitoriza ceea ce se întâmplă în jurul gospodăriei lor, iar acest fapt le dă un sentiment de siguranță.

Într-un alt compartiment am analizat care au fost în percepția participanților la interviuri problemele cu care s-au confruntat cetățenii Republicii Moldova în timpul crizelor recente prin care a trecut țara. Pentru fiecare din acestea respondenții au analizat modul în care oamenii au reușit să înfrunte problemele și modul în care s-au descurcat autoritățile.

În viziunea participanților la studiu cele mai mari probleme cu care s-au confruntat oamenii din Republica Moldova au fost Izolarea și Distanțarea socială (11 res.), acest fapt a fost pentru unii respondenți o sursă pentru suferințe psihologice. O altă problemă importantă a fost sentimentul de Frică (11 res.), în special de necunoscut, de a e îmbolnăvi. Unii respondenți au indicat în calitate de problemă faptul că virusul COVID-19 era unul necunoscut și nimeni nu știa cum să-l gestioneze.

Alți respondenți menționează că lumea nu era pregătită psihologic (8 res.) pentru așa gen de criză, iar unii oameni până în momentul de față încă nu și-au putut reveni complet emoțional și la nivel de comportament (continuă să respecte excesiv regulile de igienă).

Unii respondenți arată că mulți oameni au fost afectați de pierderea locului de muncă (8 res.). O altă problemă a fost Informarea proastă a populației despre pandemie și despre vaccin (8 res.), ceea ce a dus la răspândirea dezinformărilor, la spaimă în rândul oamenilor. Unii respondenți au văzut o problemă în organizarea educației la distanță (7 res.), potrivit lor acest fapt a afectat calitatea procesului educațional, deoarece nimeni din actorii din educație nu era pregătit pentru trecerea pe online.

Câțiva participanți s-au referit la calitatea sistemului de sănătate care a fost nepregătit pentru o astfel de criză: au fost puțini medici și personal medical pregătiți (5 res.), lipsa de echipamente speciale în instituțiile sanitare (4 res.). Câteva persoane au menționat problemele legate de transportul public și restricțiile de circulație (5 res.).

Doi dintre respondenți susțin că situația cu pandemia a fost exagerată, iar alți doi că pandemia COVID-19 este o problemă artificială. Aceștia menționează că nu au respectat regulile de carantină. Doi participanți consideră o problemă faptul că nu toți s-au vaccinat, iar alți doi consideră că societate din Republica Moldova a fost total nepregătită pentru așa o problemă. Câțiva respondenți au menționat că persoanele în etate s-au descurcat mai greu în perioada pandemiei (2 res.), deoarece au avut acces mai greu la tratamente și controale medicale.

Ulterior, respondenții s-au referit la modul în care oamenii din Republica Moldova au reușit să înfrunte problemele generate de criza pandemică. Cei mai mulți au menționat Respectarea normelor sanitare (10 res.), ca metodă pentru a preveni răspândirea virusului: purtarea măștii, folosirea dezinfectanților etc. Alte soluții

pentru depășirea crizei au fost Vaccinarea (5 res.), Buna informare (4 res.), Izolarea bolnavilor (3 res.), Învățământul și lucrul la distanță (2 res.).

Doi respondenți au afirmat că Moldovenii se descurcă în orice situație, se obișnuiesc cu orice. Unul dintre aceștia zice că de 3 decenii ne aflăm în criză, iar poporul din Republica Moldova are o reziliență de invidiat. Unul dintre participanți și-a expus opinia că cei din sate s-au descurcat datorită resurselor disponibile în propria gospodărie.

În privința faptului dacă autoritățile (locale, centrale) au luat măsuri corecte pentru a gestiona criza pandemică, părerile respondenților s-au împărțit. Mai mulți (22 res.) consideră că autoritățile publice centrale (APC) și cele locale (APL) au procedat corect în contextul crizei. 7 participanți sunt de părerea că APC și APL nu au procedat corect sau nu au luat măsuri corecte. În special, s-au referit la măsurile luate în privința oficierii slujbelor religioase, la măsurile excesive în ceea ce privește deplasarea, cu restricționarea ieșirilor în aer liber ale celor ce locuiesc la bloc. Măsurile exagerate luate de autorități au fost menționate și de alți 3 participanți la interviuri, ca de exemplu, obligativitatea purtării măștilor de protecție în sate unde nu este populație numeroasă. Alți 8 respondenți consideră că APC și APL au procedat parțial corect, deoarece au semănat multă panică și nu au putut face totul cât se cerea. 4 participanți afirmă că APL au procedat corect, dar nu spun nimic despre APC. Alți doi intervievați consideră despre aceasta din urmă că nu a luat măsuri corecte. Unul din participanți consideră că pandemia a arătat nivelul scăzut de pregătire a puterii centrale față de astfel de crize.

Unii respondenți au adus exemple de unele măsuri pe care aceștia le consideră bune: Vaccinarea a fost făcută bine (6 res.), Învățământ online (5 res.), Informarea populației a fost bună (5 res.), Au fost izolați oamenii infectați (4 res.), Introducerea carantinei (4 res.). Trei respondenți consideră că măsurile luate de autorități nu diferă de cele luate și în alte țări. Printre măsurile greșite menționate de unii respondenți putem enumera: Vaccinarea a fost de prisos (2 res.), Nu a fost o informare corectă din partea autorităților (1 res.), Mediatizarea a fost proastă și a semănat mult haos, panică și agitație (1 res.).

Tabelul 1. **Dacă ne referim la pandemie, cum credeți, cu ce probleme s-au confruntat cetățenii Republicii Moldova?**

Denumirea temei	Nr. de mențiuni	Exemplificări
Izolarea/ Distanțarea socială	11	**39.(B, 36-45, U, SS, PR, RU, MD/RO)** Людей просто закрыли по домам, как в клетках, не спросив общего мнения. Как мы видим результат от этого был не очень, в странах, где было разрешено передвижение ситуация с пандемией не была хуже, чем в нашей стране. Вкупе с поголовной вакцинацией, в том числе просроченными вакцинами напоминает сюжет романа 1984. Некоторые граждане нарушали закон, и выходили на улицу, чтобы подышать воздухом кого-то даже штрафовали, за то, что люди гуляли в парке, хотя – это необходимость почти для любого человека. В то же время, считаю, что с различными мероприятиями типа свадеб и прочих — можно было повременить. **69.(F, 26-35, R, SS, PU, RO, MD/RO)** Și când a fost pandemia asta, mai ales de la început, practic, omul se respingea unul pe altul. Eu, de exemplu, pe pielea mea, vreau să vă zic că o venit cineva la mine și adică eu zi-ceam, măi, cum să vin așa? Adică era, da, era o frică, da. Și, da, asta e. **70.(F, 66-75, R, SM, Pens., RO, MD/RO)** Copii nu puteau veni, îi vedeam de departe sau la telefon.
Frica	11	**18.(F, 46-55, R, SS, PU, RO, MD/RO)** Panica, stresul, neștiința.
Lipsa pregătirii psihologice / probleme psihologice	8	**24.(F, 36-45, R, SS, PU, RO, MD/RO)** Cu toate problemele posibile de ordin economic, psihologic de sănătate. **36.(B, 36-45, U, SS, PU, RU, MD/RO)**

		Да, многие пострадали, не только физически, но и психологически, так что до сих пор оправиться не могут. Продолжают соблюдать меры предосторожности. **70.(F, 66-75, R, SM, Pens., RO, MD/RO)** În timpul pandemiei a fost destul de greu emoțional.
Pierderea locului de muncă / Locuri de muncă puține	8	**55.(F, 26-35, R, SS, AA, RO, MD/RO)** Mulți oameni au fost afectați de pierderea locurilor de muncă și de scăderea veniturilor, ceea ce a dus la dificultăți în asigurarea nevoilor zilnice.
Informarea proastă despre pandemie / despre vaccin	8	**16.(F, 36-45, R, SS, PU, RO, MD/RO)** Cu dezinformare și neinformare contra vaccinei. **17.(F, 46-55, R, SS, PU, RO, MD/RO)** Spaima și neinformarea corectă. **65.(F, 46-55, U, SS, PU, RO, MD/RO)** Незнание, (*nu știau ce este aceasta, informație cam puțină*), cum să se protejeze, cum se transmite tot acest virus, cred că a fost puțină informație. Nu știau ce sa facă. **69.(F, 26-35, R, SS, PU, RO, MD/RO)** Neștiința, pentru că nimeni nici nu cunoștea ce și cum...
Problema educației la distanță	7	**67.(F, 46-55, R, SM, PU, RO, MD/RO)** Ca răspuns la izbucnirea pandemiei COVID-19, accesul fizic în toate instituțiile de învățământ publice și private a fost restricționat, acestea fiind închise. Părinții s-au confruntat cu dificultăți în sprijinirea procesului educațional al copiilor. Educația la distanță a afectat calitatea procesului educațional. **75.(F, 36-45, R, SS, PU, RO, MD/RO)** În domeniul educației, s-a pus punctul activităților educaționale în format fizic, atunci a fost introdus termenul direct de „online”, pentru care nimeni nu a fost pregătit, format și inițiat, atât profesorii cât și părinții, elevii.
COVID – virus necunoscut	6	**79.(B, 46-55, U, SS, PU, RO, MD/RO)** Nu era clar cum e nevoie de gestionat. Nu erau clar metodele de profilaxie, de combatere. Se băteau multe cap în cap.
Medici puțini / personal medical nepregătit	5	**52.(B, 36-45, U, SS, PU, RO, MD/RO)** Pandemie COVID - Personalul medical insuficient. **61.(F, 36-45, U, SS, PU, RO, MD/RO)** Personal medical insuficient, nepregătit.
Probleme cu transportul public / restricții de circulație	5	
Salarii mici	4	
Lipsa de echipamente speciale	4	**23.(B, 36-45, R, SS, PU, RO, MD/RO)** Lipsa echipamentelor medicale specializate **52.(B, 36-45, U, SS, PU, RO, MD/RO)** Dotarea spitalelor cu aparatura medicală necesară era insuficientă. **76.(F, 46-55, R, SS, PU, RO, MD/RO)** Pandemia a demonstrat slaba dotare a sistemului medical cu medicamente necesare tratării simptomelor esențiale unei viroze, pandemia a demonstrat carențele din domeniul infrastructuri medicale, având spitale puține și vechi care nu puteau face față numărului mare de cereri, unii cetățenii cu simptome ușoare fiind nevoiți să se trateze de la domiciliu.
Nu toți s-au vaccinat	2	**11.(F, 36-45, R, SM, PU, RO, MD/RO)** O problemă a fost că nu s-au vaccinat toți la timp

Situația cu pandemia a fost exagerată	2	**28.(B, 36-45, U, SM, PU, Ru, MD/RO)** Считаю, что ситуация с пандемией была раздута и истеризована. Я обошелся без карантина, масок и вакцинирования. **30.(F, 46-55, R, SM, CAS, RO, MD/RO)** Моя семья не очень переживала за пандемию. Я в селе одна, а 4 детей находятся в разных странах, приезжали ко мне и в пандемию. Никто не болел. Мне кажется, ситуация с Ковидом была преувеличена.
Pandemia COVID-19 – problemă artificială	2	**43.(F, 46-55, R, SS, PU, RU, Gag.)** Pandemia după părerea mea a fost ceva creat artificial. **60.(B, 56-65, U, SS, PU, RO, MD/RO)** Nu pot comenta ceva, că eu ca exemplu nu am crezut în pandemie și nu am respectat nici o restricție pe problema pandemiei.
Societate nepregătită pentru așa o problemă	2	**51.(B, 36-45, U, SS, PU, RO, MD/RO)** Nepregătiți în general pentru a depăși pandemia (comportament, cultură medicală, panică).
Migrația	2	
Persoanele în etate s-au descurcat mai greu	2	**67.(F, 46-55, R, SM, PU, RO, MD/RO)** Persoanele în etate s-au confruntat cu dificultăți mai mari în accesul la tratamente și controale medicale. Chiar dacă medicii de familie au oferit în continuare consultații medicale primare în cadrul instituțiilor și prin telefon, două treimi dintre persoanele în etate nu au mers la medic.
Medicamente scumpe	1	
Pandemia a fost mai greu de suportat la țară	1	**10.(F, 46-55, R, SM, PU, RO, MD/RO)** Pentru noi pandemia a fost o lovitură grea, mai ales pentru locuitorii de la țară
Încălcarea de drepturi	1	
Comportamentul incorect al unor cetățeni	1	**26.(B, 46-55, U, SS, PU, RU, UCR)** Неправильно вели себя некоторые граждане: не вакцинировались, распускали нелепые слухи, нарушали режим карантина.
Adaptarea grea la noile condiții	1	**48.(F, 36-45, U, SS, PU, RO, MD/RO)** A durat mai mult ca oamenii să conștientizeze pericolul, să se adapteze la noile condiții de muncă, de comunicare, de deplasare, inclusiv peste hotarele țării.
Creșterea prețurilor	1	
Vaccinarea forțată	1	**66.(F, 26-35, R, SS, PU, RO, MD/RO)** În pandemie oamenii sau confruntat cu faptul că unii nu puteau să plece la serviciu, sau dacă plecau îi impuneau într-un fel să se vaccineze, și multe din cauza asta au lăsat lucru, nedorind să vaccineze sau alt motiv.

Sursa: Elaborat de grupul de cercetători CSPS.

În compartimentul următor am ales să analizăm în ce măsură există suficiente resurse umane la nivel de comunitate, ce pot contribui la dezvoltarea socială și economică a localității. Care sunt profesiile, ocupațiile unde nu ajung oameni, inclusiv cu un nivel de cunoștințe înalt.

În privința faptului dacă există suficiente resurse umane sau nu părerile respondenților s-au împărțit. O parte consideră că Există suficiente resurse umane în comunitate (22 res.), un număr relativ același de participanți consideră că nu există (19 res.). Un număr de 9 respondenți consideră că Există suficiente resurse umane, dar acestea nu sunt gestionate corect. Acestea ar necesita de cunoștințe noi, lucrează în mai multe locuri

pentru a se întreține și nu se pot concentra pe deplin și calitativ la o singură activitate. Mulți dintre cei cu calificare înaltă nu sunt apreciați și plătiți în modul corespunzător, de aceea nu au motivația necesară de a se implica mai mult. Un respondent afirmă cu există insuficiență de buni manageri și resurse umane. Doi respondenți afirmă că în general există suficienți specialiști, dar sunt anumite domenii unde este deficit.

O altă opinie menționată de 9 participanți se referă la faptul că există suficienți specialiști, dar nu există locuri de muncă și salarii bune. Acest fapt determină pe mulți să-și caute un loc de muncă în altă parte, inclusive în străinătate. Astfel, 9 respondenți afirmă că există puțin tineret în localitate, respectiv este insuficiență de tineri specialiști, iar 7 intervievați afirmă că specialiștii buni sunt plecați peste hotare, unde sunt apreciați la justa valoare.

Tabelul 2. **Dacă ne referim la comunitatea Dvs., credeți că există suficiente resurse umane cu un nivel de cunoștințe înalt pentru a contribui la dezvoltarea socială și economică durabilă a comunității?**

Denumirea temei	Nr. de mențiuni	Exemplificări
Există suficiente resurse umane în comunitate	22	**1.(F, 56-65, R, SS, PU, RO, MD/RO)** La comunitatea noastră sunt resurse umane cu nivelul de cunoștințe pentru a contribui la dezvoltarea socială. **6.(F, 46-55, R, SS, PU, RO, MD/RO)** Da, resursele umane cu nivel de cunoștințe înalt sunt prezente în comunitate, atât în educație (nu se confruntă localitatea cu lipsa cadrelor didactice) cât și în sectorul primar – agricultura () fermierii au cunoștințe vaste în dezvoltarea atât a relațiilor economice cât și la prelucrarea corectă a terenurilor).
Nu există suficiente resurse umane	19	**4.(B, 66-75, R, SS, Pens., RO, MD/RO)** Cred că dacă ar fi resurse umane cu un nivel un înalt nivel de cunoștințe ar reorganiza economia agricolă și ar contribui la salvarea localității de la dispariția eminentă în viitor din cauza migrației tineretului **41.(B, 56-65, R, SS, PU, RU, Ru.)** Nu există, investiția în educație nu este profitabilă la noi în țară.
Există suficiente resurse umane, dar nu sunt gestionate corect	9	**2.(B, 56-65, R, SM, PU, RO, MD/RO)** Da, dar trebuie folosite la timpul potrivit și în situații concrete **22.(B, 56-65, R, SM, PU, RO, MD/RO)** Există suficiente resurse umane, dar necesită cunoștințe noi. **26.(B, 46-55, U, SS, PU, RU, UCR)** В моем сообществе достаточно высококвалифицированных специалистов, даже, можно сказать, их большинство, но они заняты собственным благосостоянием, зарабатыванием денег. Пользуются возможностью работать в нескольких учреждениях, не заботясь о высоком качестве деятельности одного коллектива. А что уже говорить о вкладе в устойчивое развитие всего общества? **55.(F, 26-35, R, SS, AA, RO, MD/RO)** Opinia mea este că în comunitatea noastră există resurse umane cu un de cunoștințe, dar aceste resurse nu sunt întotdeauna suficient de valorificate să contribuie la dezvoltarea socială și economică durabilă a comunității. De asemenea, există uneori lipsă de comunicare și colaborare între diferite organizații sau grupuri din comunitate, ceea ce poate împiedica utilizarea eficientă a resurselor umane disponibile pentru a aborda problemele comune. În plus, unele persoane cu un nivel ridicat de cunoștințe pot să nu se implice activ în comunitate din diverse motive, cum ar fi lipsa de stimulent sau percepție că eforturile lor nu sunt apreciate sau răsplătite în mod dezvoltat.

		64.(F, 66-75, U, SS, PU, RO, MD/RO) Cred că sunt, dar trebuie să fie inițiatori sau conducători, care să utilizeze resursele umane existente și să contribuie la perfecționarea lor.
Este puțin tineret în localitate	9	**5.(F, 56-65, R, SS, PU, RO, MD/RO)** În localitate este puțin tineret. Populația mai în vârstă muncește așa cum a lucrat mai înainte, pe nou e în stare să muncească tineretul, dar el nu vrea să rămână în sat. **14.(F, 66-75, R, SM, Pens., RO, MD/RO)** Au rămas în sat câțiva bărbați tineri de patruzeci-cinzeci de ani, care ară și seamănă, câteva femei și primarul care e aproape de pensie **15.(F, 26-35, R, SS, PU, RO, MD/RO)** 80% din tineri sunt plecați din sat.
Există specialiști (resurse umane), nu există locuri de muncă / salarii bune	9	**39.(B, 36-45, U, SS, PR, RU, MD/RO)** Я считаю, что специалистов достаточно. И оказав нужную поддержку: помощь с устройством на работу после окончания университета, желание работодателей развивать своего сотрудника, как это происходит за рубежом — постоянные курсы повышения квалификации, тренинги, бесплатный доступ к обучающей информации и специалисты захотят работать в PM, а не ехать на заработки. **48.(F, 36-45, U, SS, PU, RO, MD/RO)** Resurse umane sunt suficiente, și nu doar absolvenți ai universității, dar și a colegiilor, școlilor profesionale unde se obțin meserii utile. Problema este factorul motivațional, care mai întâi de toate se raportează la remunerare. Ori, salariile foarte mici nu se atașează de un loc de muncă, dimpotrivă. **54.(F, 36-45, U, SS, PU, RO, MD/RO)** Resurse umane sunt, dar resurse financiare nu prea. Una fără alta nu e posibil.
Sunt plecați peste hotare	7	**47.(B, 46-55, R, SM, PU, RU, Gag.)** Există necesitatea de tineri specialiști, dar ei pleacă. **49.(F, 26-35, U, SS, ONG, RO, MD/RO)** La noi in localitate si in tara sunt oameni foarte deștepți si capabili, însă cu părere de rău aici nu sunt apreciați si bine remunerați si aceștia aleg sa își facă viitorul într-o alta tara. Doar in Romania cați avocați, medici si tineri specialiști sunt din RM, din motiv ca acolo au fost apreciați.
Există, dar nu în toate domeniile	2	**46.(B, 36-45, R, SM, PU, RU, Gag.)** Există specialiști, dar nu pentru toate pozițiile.
În măsură medie	1	
Ar fi de dorit să fie mai mulți specialiști	1	
Trebuie de crescut nivelul de predare în instituții de învățământ	1	

Sursa: Elaborat de grupul de cercetători CSPS.

Un element esențial al capitalului relațional al unei persoane este capacitatea de a fi lider și de a lua rolul de lider. Dacă un lider dispune de calitățile necesare, atunci are de câștigat întreaga comunitate din care face parte, deoarece acesta oferă spațiul de manifestare și încurajează dezvoltarea capitalului uman.

Participanții la interviuri au fost rugați să mediteze asupra calităților de care ar trebui să dispună un lider adevărat pentru a încuraja comunitatea să se implice activ în soluționarea problemelor. Părerile respondenților au

fost foarte diverse, iar toate calitățile și aptitudinile enumerate sunt unele pozitive. Din răspunsuri putem observa că, cel mai des, participanții nu fac diferență între un lider și cei care sunt la conducerea comunității.

Topul celor mai des menționate sunt: Un bun comunicator (14 res.), Să fie cinstit/onest (13 res.), Empatic (10 res), Să fie integru/să nu fie corupt (8 res.), Să fie bine educat (8 res.), Să cunoască problemele comunității (7 res.), Să fie inteligent (7 res.).

Am încercat să grupăm răspunsurile care au fost pomenite mai des după câteva categorii. O categorie ar fi capacități și abilități de relaționare și organizatorice cum ar fi: Un bun comunicator (14 res.), Un bun manager (6 res.), Să aibă capacitatea de a asculta (6 res.), Bun organizator (5 res.), Calități de gospodar (4 res.), Un om persuasiv (3 res.), Să se implice (3 res.), Să aibă calități de psiholog (3 res.), Tolerant (2 res.), Să fie cooperant (2 res.), Să poată consolida societatea (2 res.), Să aibă calități de diplomat (să fie tacticos) (2 res.), Să delege responsabilități (2 res.).

Sunt amintite și câteva capacități și abilități emoționale: Empatic (10 res.), Activ (5 res.), Bun la suflet (5 res.), Să fie rezistent la stres (3 res.). Liderul ar trebui să aibă și anumite capacități și abilități cognitive: Cunoaște problemele comunității (7 res.), Inteligent (7 res.), Să fie bine educat (8 res.), Gândire inovativă (4 res.), Să aibă o viziune (2 res.).Importante sunt și câteva calități morale: Este cinstit/onest (13 res.), Să fie integru/să nu fie corupt (8 res.), Modestie (3 res.). Sunt amintite și calitățile atitudinale: Este responsabil (6 res.), Curajos (5 res.), Să fie perseverent (3 res.), Are grijă de oameni (2 res.), Patriot al Moldovei (2 res.), Să fie răbdător (2 res.), Să inspire încredere (6 res.). Alte calități menționate: Profesionalism (4 res.), Să fie un exemplu (3 res.), Cu experiență (3 res.), Descurcăreț (2 res.).

Unul dintre respondenți a menționat și o calitate negativă a unui lider, în viziunea lui acesta ar trebui Să știe să mintă și să manipuleze. Acest fapt ar putea demonstra o anumită dezamăgire a respondentului în ceea ce privește situația societății din Republica Moldova. Un alt participant consideră că la momentul actual Nu există lider care s-ar descurca cu problemele ce sunt, iar altul afirmă că nu contează Calitățile personale ale liderului.

Dacă facem o totalizare, putem spune că în percepția respondenților predomină imaginea unui lider care ar trebui să aibă mai curând calități și capacități bune de relaționare cu oamenii din jur, să fie integru ca persoană și să aibă o bună educație formală și informală, să aibă dezvoltate abilități organizatorice.

Una din întrebările puse respondenților a fost dacă persoanele care sunt în poziții de șefi dispun de calități de lider. Mai mult de jumătate dintre participanții la studiu au menționat că liderii din comunitățile lor contribuie la dezvoltarea comunităților lor (45 res.). Cel mai des prin lider se are în vedere primarul localității sau reprezentanții APL.

Au fost și alte păreri, mai puțin numeroase precum că liderii nu au destule calități necesare: Nu sunt persoane cu calități de lider (4 res.), Au parțial calități de lider (3 res.), Calitățile existente ale liderilor nu sunt suficiente (3 res.). Mai des, liderii nu au calități, deoarece nu au studii corespunzătoare (4 res.), fie sunt corupți, fie nu au toate abilitățile necesare, nu au o viziune, nu sunt pregătiți pentru rolul de lider.

Câțiva respondenți consideră că unii lideri au calități, alții nu (4 res.), iar acest lucru îngreunează dezvoltarea societății. Doi intervievați consideră că nu au lideri în localitățile lor. Alți doi participanți afirmă că Oamenii din conducerea țării duc lipsă de calități de lider. Unul din respondenți susține că în Republica Moldova nu există exemple de lideri autentici care ar servi drept model, în special pentru tânăra generație.

În concluzie putem spune că în viziunea participanților la studiu persoanele care se pomenesc să fie în rol de lider în societatea din Republica Moldova ajung în acest rol prin diferite căi, unele nu întotdeauna integre și după merit. Uneori sunt promovate persoane care nu dispun de calitățile necesare, iar acest fapt duce la stagnarea dezvoltării Republicii Moldova. Dacă vorbim de viitorii lideri și de căile de mobilitate ascendentă pe scara ierarhiei sociale din Republica Moldova este important de știut ce anume trebuie să facă un tânăr pentru a fi considerat un exemplu de succes. Participanții la interviuri au fost rugați să descrie un scenariu ideal de viață a unui astfel de tânăr.

Cei mai mulți dintre respondenți consideră că acesta trebuie să aibă studii bune, de calitate (19 res.), să facă studii superioare (6 res.), să învețe bine (4 res.), să facă și niște studii suplimentare (4 res.). Ar fi bine ca acesta să se specializeze într-un domeniu care are cerere pe piața muncii din Republica Moldova.

Alții consideră că e nevoie să aibă de anumite calități personale pentru a avea succes (15 res.), în special: perseverență, capacitate de adaptare, responsabilitate, abilități de comunicare, ambiție. În același sens e important Să aibă o bună dezvoltare personală (5 res.), Să fie activ și implicat (7 res.), chiar din timpul studiilor, ceea ce îl va face să fie remarcat, iar oportunitățile de mobilitate pe scara socială vor apărea de la sine. E important să nu fie corupt. Unii respondenți consideră că acest tânăr ar trebui să muncească mult (10 res.), să aibă permanent un loc de muncă bun (6 res.), să acumuleze experiență (6 res.).

Câțiva participanți afirmă că pentru a avea succes în Republica Moldova e nevoie să ai susținere din partea cuiva, a celor apropiați, dar în special de cea a părinților (8 res.). Iar acest ajutor este în primul rând unul

financiar (4 res.). Unul din respondenți consideră că locurile bune se dobândesc prin mituire. Iar un altul consideră că pentru a avea succes e nevoie să fii corupt. Unii consideră că e nevoie să fii activ în viața politică și să faci parte din partide politice pentru a ajunge în vârful ierarhiei sociale (6 res.). Doi dintre participanți consideră că e vorba de noroc dacă avansezi sau nu. Alți câțiva respondenți afirmă că dacă tânărul vrea să crească pe scara socială ar trebui să se ocupe cu afaceri (3 res.).

Câțiva participanți afirmă că e important ca tânărul să aibă o motivație și un sens pentru a crește pe scara socială, să aibă un ideal, un scop la care tinde (5 res.). Unul din participanți afirmă în acest sens că pentru un tânăr îi este suficient să aibă doar dorința de a face ceva și de a deveni cineva pentru a merge înainte. Una din opinii menționată de 4 respondenți a fost că în Republica Moldova e greu să te afirmi și doar dacă pleci peste hotare poți să ai o mobilitate socială ascendentă.

Dacă facem o imagine de ansamblu, pentru a avea succes în Republica Moldova, în viziunea respondenților trebuie să ai în primul rând studii bune, să muncești bine pentru a avea experiență la un loc de muncă bun, să ai o rețea de relații de suport. Îmbucurător este faptul că deși există mai multe căi de a accede în vârful ierarhiei sociale din Republica Moldova, unele din ele fiind condamnabile din punct de vedere moral, dar aducând o reușită mai rapidă, participanții la studiu tind, totuși, să fie optimiști și să vadă mai curând o evoluție "sănătoasă" din punct de vedere moral și social în parcursul unui tânăr pe calea liderismului.

Tabelul 3. **Dacă ne referim la liderii din comunitatea Dvs., în ce măsură credeți că persoanele care sunt în poziții de șefi, cu adevărat au calități de lideri și pot contribui la dezvoltarea comunității?**

Denumirea temei	Nr. de mențiuni	Exemplificări
Liderii contribuie la dezvoltarea comunității	45	**5.(F, 56-65, R, SS, PU, RO, MD/RO)** Primarul gospodar ține satul, păstrează școala, grădinița, clubul, biblioteca, punctul medical,, ajută biserica și lumea din sat. **9.(B, 66-75, R, SM, PU, RO, MD/RO)** Liderii din comunitatea noastră au adevărate calități de lider, ei pot contribui la dezvoltarea satului **22.(B, 56-65, R, SM, PU, RO, MD/RO)** Cred că liderii se străduie să contribuie **23.(B, 36-45, R, SS, PU, RO, MD/RO)** Da, prin contribuția personală profesională **30.(F, 46-55, R, SM, CAS, RO, MD/RO)** У нас – да. Примар старается для села. Провел воду, поставил освещение, провел дороги по всему селу. Ничего плохого не скажу. **35.(F, 36-45, R, SS, PU, RO, MD/RO)** Liderii din localitate sunt energici cu inițiativă, deschiși spre colaborare și comunicare, și responsabili de activitatea care o duc, planuri de perspectivă care pot contribui la dezvoltarea comunității. **42.(F, 36-45, R, SS, PU, RU, Gag.)** Da, participă la tot felul de proiecte, le câștigă. **43.(F, 46-55, R, SS, PU, RU, Gag.)** Liderii noștri sunt receptivi și văd problemele oamenilor, dar din cauza surselor mici nu pot soluționa toate aceste probleme. **54.(F, 36-45, U, SS, PU, RO, MD/RO)** La noi in comunitate sunt lideri cu performanțe, cu potențial înalt, care sunt gata să jertfească pentru asta foarte mult din timpul și energia lor si putere. **55.(F, 26-35, R, SS, AA, RO, MD/RO)** Există lideri în comunitatea mea care au calități de lideri și pot contribui la dezvoltarea comunității. Acești lideri sunt de obicei persoane carismatice, cu abilități de comunicare și organizare bune, care își pasă cu adevărat de binele comunității și sunt dispuși să-și sacrifice timpul și efortul pentru a face o diferență pozitivă. **63.(F, 56-65, U, SS, PR, RO, MD/RO)**

		Da, au calități de lider. Au reușit să dezvolte infrastructura orașului: iluminare stradală, apă, gaz, canalizare, stație de purificare, căptușirea și repararea acoperișurilor la toate instituțiile educative, merge reabilitarea drumurilor. **67.(F, 46-55, R, SM, PU, RO, MD/RO)** La moment comunitatea noastră este condusă de o primăriță care cu adevărat dispune de calitățile menționate mai sus. Deși are puțin timp de când e în postura dată, se simte spiritul activ de lider. S-a implicat activ în reconstrucția gardului de la cimitir. Urmează și alte proiecte.
Liderii nu au calități, deoarece nu au studii corespunzătoare	4	**49.(F, 26-35, U, SS, ONG, RO, MD/RO)** O parte din cei ce dețin post de șef, nu au nici cunoștințele si nici calitățile unui lider, dar din anumite motive au ajuns acolo unde sunt.
Nu sunt persoane cu calități de lider	4	**51.(B, 36-45, U, SS, PU, RO, MD/RO)** Conducerea raionului este lipsită de lideri în tot sensul cuvântului. Avem parte doar de oportuniști. **52.(B, 36-45, U, SS, PU, RO, MD/RO)** Nu au calități de lideri, sunt corupți. Au fost foarte multe dosare penale, dar tot atâtea au fost clasate. Nimeni nu a mai auzit de soarta acestor persoane, dar sigur nu sunt în detenție.
Unii lideri au calități, alții nu	4	**39.(B, 36-45, U, SS, PR, RU, MD/RO)** Не все обладают вышеперечисленными качествами, что и мешает развитию сообщества. **48.(F, 36-45, U, SS, PU, RO, MD/RO)** Puțini dintre ei. Sunt cu pretenții de lideri politici, înaintați de formațiuni politice din teritoriu care recrutează persoane după criterii nu întotdeauna demne și integre.
Au parțial calități de lider	3	**2.(B, 56-65, R, SM, PU, RO, MD/RO)** Dovedesc capacități de lider numai prin organizare și atragerea în jurul lor a oamenilor
Calitățile existente ale liderilor nu sunt suficiente	3	**4.(B, 66-75, R, SS, Pens., RO, MD/RO)** Liderii au calități bune, cum ar fi omenia, empatia, dragostea de muncă, dar acestea nu sunt destule pentru a scoate lumea din sărăcie **8.(F, 46-55, R, SM, PU, RO, MD/RO)** Sunt oameni buni la noi, însă ei nu pot face față cerințelor, sunt bătrâni, nu au cunoștințe, sunt bolnavi **50.(B, 46-55, U, SS, PU, RO, MD/RO)** Nici pe departe nu au pregătirea necesara.
Nu avem așa persoane în localitate	2	
Oamenii din conducerea țării duc lipsă de calități de lider	2	**27.(F, 76-85, U, SS, Pens., RU, RU)** Нынешнее руководство страны – пример непрофессионализма и отсутствия ответственности за страну и народ. **31.(F, 56-65, U, SS, PU, RU, Ucr.)** Лица, занимающие самые высокие руководящие должности, не обладают качествами лидерства и не могут способствовать развитию сообщества. Если бы обладали и могли, то наша страна не была бы одной из самых бедных.
Liderii din agricultură contribuie	1	**14.(F, 66-75, R, SM, Pens., RO, MD/RO)** Liderul din sat a luat în arendă cotele noastre și-i mulțumim că ne dă pâine.
Speranța că vor fi lideri cu calitățile necesare	1	

Liderii tineri au calitățile necesare	1	**29.(F, 66-75, R, SS, Pens., RO, MD/RO)** Да, я считаю, что молодые руководители страны – лучший выбор. Они лучше знают вызовы современности и лучше видят будущее страны.
Nu există exemple de lideri autentici	1	**72.(B, 36-45, U, SS, ONG, RO, MD/RO)** Aceasta se datorează în mare parte sistemului educațional învechit care încă perpetuă în RM, dar și a puținelor exemple de lideri autentici care ar servi drept model pentru alții și ar constitui un număr suficient pentru un proces de schimbare în comunitate.

Sursa: Elaborat de grupul de cercetători CSPS.

În prezentul raport la acest compartiment am ales să ne axăm în special să identificăm în ce activități de participare comunitară se implică oamenii din Republica Moldova. Respondenții menționează cel mai des activitățile de salubrizare (23 res.) și cele de înverzire (13 res.). 14 intervievați afirmă că oamenii se implică în rezolvarea problemelor, iar 12 că se implică puțin sau nu se implică deloc. Unii menționează activități de voluntariat (9 res.), ajutorul persoanelor nevoiașe și a oamenilor în etate (7 res.), amenajarea teritoriului de lângă gospodărie sau bloc de locuit (8 res.), donații sub formă de bani (7 res.). Trei respondenți afirmă că oamenii din localitățile lor nu manifestă inițiativă, iar alți 3 că toți așteaptă mai mult ajutor, decât îl oferă. În continuare ne-am interesat care sunt în viziunea respondenților acele elemente, împrejurări care ajută ca populația din Republica Moldova să reziste stresului social și stărilor de criză succesive prin care a trecut și trece țara.

Cei mai mulți dintre participanți au indicat Susținerea din partea membrilor familiei (9 res.), alții arată că cetățenilor Republicii Moldova le ajută susținerea reciprocă și solidaritatea între membrii comunității (7 res.). În viziunea respondenților, aceste elemente oferă suport, atenuează cel mai bine efectele stresului social și îmbunătățesc reziliența individuală și colectivă. Alți 7 respondenți consideră că moldovenii sunt în general oameni răbdători, iar aceasta le ajută să treacă peste perioade de crize. Câțiva participanți consideră că ceea ce îi ajută pe locuitorii Republicii Moldova este speranța într-un viitor mai bun (6 res.). Imaginea unui viitor mai bun dă imboldul de a merge înainte, de a nu dispera, de a crede că neapărat vor veni și zile bune. Alte elemente menționate de respondenți au fost: Munca (4 res.), Gândirea pozitivă (4 res.), Dezvoltarea personală (3 res.). Trei participanți consideră că credința în Dumnezeu este un factor important al rezilienței moldovenilor. Doi participanți consideră că nimic nu-i ajută pe cetățenii RM, alți doi se referă la sprijinul din partea UE.

Cultura locală ar putea fi și ea un mijloc de a crește reziliența socială, în viziunea unui respondent, prin valorile și tradițiile pe care le transmite, prin obiceiuri și practic religioase. Un alt participant susține că moldovenii au imunitate la crize, deoarece populația republicii are experiența de a trece dintr-o criză în alta și acest fapt a dezvoltat un comportament de adaptare.

Participanții la studiu au fost întrebați și în privința modului în care au rezistat ei personal în perioadele de criză prin care a trecut Republica Moldova (pandemie, război etc.). Aici iarăși, cei mai mulți au indicat susținerea din partea membrilor familiei (28 res.). Câțiva respondenți au afirmat că ceea ce i-a ajutat în perioade ce crize au fost activitățile de muncă (10 res.). Unii participanți au menționat că în perioadele menționate elementul lor de sprijin a fost credința în Dumnezeu și speranța în ajutorul Lui (9 res.). Alții au afirmat că i-a ajutat speranța în ziua de mâine. Câțiva participanți s-au referit la Buna informare (4 res.) ca o metodă pe care au folosit-o în perioade de crize pentru a scoate stresul. Trei respondenți au amintit de susținerea prietenilor și colegilor, iar alți trei la lucrul în gospodărie. Unii participanți au afirmat că au rezistat crizelor datorită calmului (3 res.) și răbdării (3 res.). Iar alții au practicat călătoriile și au încercat să se distreze (2 res.). Unul din respondenți a menționat că a apelat la consiliere psihologică.

Tabelul 4. **Ce v-a ajutat pe Dvs. personal să rezistați în aceste perioade de criză (pandemie, război, schimbări climatice etc.?)**

Denumirea temei	Nr. de mențiuni	Exemplificări
Susținerea membrilor familiei	28	**1.(F, 56-65, R, SS, PU, RO, MD/RO)** În toate perioadele de criză pe mine personal m-a ajutat susținerea oamenilor apropiați: soțul, copiii, nepoții **15.(F, 26-35, R, SS, PU, RO, MD/RO)** Mă ajută zâmbetul și curajul copiilor **32.(F, 36-45, U, SS, PU, RO, MD/RO)** Am fost liniștită că am avut familia aproape.

		63.(F, 56-65, U, SS, PR, RO, MD/RO) Simt o stare de stres permanent, am frică de război, sărăcie. Doar familia mă ajută și mă va ajuta să rezist. **69.(F, 26-35, R, SS, PU, RO, MD/RO)** R: Copiii mei, ei sunt mari, toți au studii superioare, ei mă susțin, sunt aranjați la locurile lor. **77.(F, 36-45, R, SS, PU, RO, MD/RO)** Păstrarea legăturii cu prietenii și familia prin intermediul tehnologiei a fost esențială pentru a mă simți conectată și sprijinită în timpurile de incertitudine.
Munca	10	**32.(F, 36-45, U, SS, PU, RO, MD/RO)** Pe mine personal m-a ajutat mergerea la serviciu (activitatea mea nu a fost sistată). **39.(B, 36-45, U, SS, PR, RU, MD/RO)** Наличие любимой достойно-оплачиваемой работы. **75.(F, 36-45, R, SS, PU, RO, MD/RO)** Munca, serviciul pentru mine este o motivație. Lucrez cu plăcere. Este important ca ceea ce faci, cum o faci, să fie cu entuziasm, să nu ne plângem de fiece dată, să acționăm cu sufletul deschis, să fim noi înșine, să iubim oamenii din jurul nostru, să ne iubim țara, părinții, familia.
Ajutorul lui Dumnezeu/ Credința în Dumnezeu/ Rugăciunea	9	**3.(F, 46-55, R, SS, PU, RO, MD/RO)** Domnul mi-a ajutat prin rugăciune. **8.(F, 46-55, R, SM, PU, RO, MD/RO)** M-am luat în mâini și m-am rugat la Dumnezeu să țină cu mine
Credința/speranța în ziua de mâine	6	**22.(B, 56-65, R, SM, PU, RO, MD/RO)** Speranța de a trăi mai bine.
Buna informare	4	**2.(B, 56-65, R, SM, PU, RO, MD/RO)** Să mă informez mai mult și să ascult mai puțin propaganda de diferite culori. **19.(F, 56-65, R, SM, PU, RO, MD/RO)** Cu mai puține informații false.
Susținerea prietenilor, colegilor	3	
Lucrul în gospodărie	3	
Calmul	3	
Răbdarea	3	
Optimismul	3	
Călătoriile / Distracțiile	2	
Gândul că toate sunt trecătoare	1	**6.(F, 46-55, R, SS, PU, RO, MD/RO)** În timpul pandemiei mă gândeam că totul este trecător și că vom trece și peste asta.
Investiții în propria agricultură	1	
Respectarea regulilor în pandemie	1	
Adaptarea la noile situații	1	
Mod de viață sănătos	1	
Atitudine filosofică față de viață	1	**44.(F, 46-55, R, SS, PU, RU, Gag.)** Analiza situației și aprecierea lucrurilor pozitive în evenimente negative.
Caracteristici de personalitate	1	**47.(B, 46-55, R, SM, PU, RU, Gag.)** Caracterul personal: rezistența, cumpătul și gândirea la rece.
Consilierea psihologică	1	
Rutina zilnică	1	**77.(F, 36-45, R, SS, PU, RO, MD/RO)**

		Menținerea unei rutine zilnice și a unei structuri în viața de zi cu zi, m-a ajutat să rămân ancorată și să fac față schimbărilor și incertitudinii.

Sursa: Elaborat de grupul de cercetători CSPS.

La finalul interviurilor participanții au fost rugați să descrie cum ar dori să fie viitorul Republicii Moldova. Cel mai des respondenții și-au exprimat dorința Să fie pace în țară (14 res.). Mai mulți dintre intervievați indică câteva stări pe care le-ar dori pentru Republica Moldova: O societate sănătoasă (10 res.), Prosperă (9 res.), O societate coezivă (9 res.), Liberă (4 res.), Să fie o societate ca în țările UE (4 res.), Bogată (2 res.). Dacă vorbim de calitățile societății din Republica Moldova, trei dintre respondenți au exprimat dorința Să nu fie corupție în țară, unul dintre participanți a menționat Respectul față de lege, iar un alt participant și-a dorit O societate bine informată. Un număr de 9 respondenți exprimă speranța într-un viitor mai bun. Câțiva respondenți ar dori ca Republica Moldova să poată oferi condiții mai bune de lucru (7 res.) și mai multe oportunități de angajare (3 res.). Unii respondenți consideră că vom avea un viitor mai bun dacă lumea nu va pleca peste hotare și în special tineretul (9 res.), iar unul dintre intervievați dorește nu doar ca ei să nu plece, dar și să revină în țară cei care au plecat deja. Dacă să vorbim de aspectul politic, câțiva respondenți afirmă că depinde de conducerea țării dacă vom avea un viitor prosper (6 res.). Pentru aceasta avem nevoie de instituții solide și de o conducere competentă. Trei respondenți consideră că vom avea un viitor trist cu actuala conducere, iar un alt participant vede un viitor prosper doar cu actualul președinte. Doi respondenți afirmă că avem nevoie de oameni patrioți la conducere. În privința viitorului geopolitic al țării, câțiva respondenți văd soarta Republicii Moldova de a fi în UE (7 res.), iar unul din participanți vede Republica Moldova în NATO. Unul dintre respondenți vede în unirea cu România soluția pentru Republica Moldova de a accede mai repede în spațiul european.